

ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

Бондаренко П. В., старший викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: pavel.bondarenko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8000-1913

Анотація. Корпоративна соціальна відповідальність стала ключовим елементом сучасного корпоративного управління. Метою статті є дослідження її впливу на сферу корпоративних фінансів в Україні в умовах сучасного економічного середовища.

У дослідженні використано методи аналізу, синтезу та узагальнення, а також метод майнд-мепінгу і системний підхід для вивчення взаємозв'язків між корпоративною соціальною відповідальністю, корпоративною солідарною відповідальністю та фінансовою діяльністю компаній. В умовах глобалізації корпоративна соціальна відповідальність є не другорядним фактором, а основою стратегічного розвитку компаній. Сучасні споживачі, інвестори і працівники шукають етичного ведення бізнесу, що робить впровадження корпоративної солідарної відповідальності важливим чинником для покращення фінансових показників та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Ключові слова: корпоративні фінанси, корпоративна соціальна відповідальність, корпоративна солідарна відповідальність, корпоративне фінансове управління.

THE IMPACT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE FIELD OF CORPORATE FINANCE

Bondarenko V. Pavel, Senior Lecturer, Department of Finance, Banking, Insurance, and Stock Market, Odesa National University of Economics, Odesa, Ukraine

e-mail: pavel.bondarenko@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8000-1913

Abstract. Corporate social responsibility has evolved into a fundamental component of contemporary corporate governance, reflecting the changing landscape of the business world in the wake of globalization and increasing societal awareness. The aim of the article is to investigate the impact of corporate social responsibility on the corporate finance sector in Ukraine, particularly in the context of the current economic environment. During the research process, methods of analysis, synthesis, and generalization were used. Additionally, the method of mind mapping and a systematic approach were applied to study the relationships between corporate social responsibility, corporate solidarity responsibility, and the financial activities of companies. In today's interconnected economy, stakeholders – including consumers, investors, employees, and communities – are more discerning about the values and ethics of the companies they engage with. This shift in expectations has prompted organizations to integrate corporate social responsibility into their core strategies, rather than treating it as an ancillary concern.

Modern consumers are not merely motivated by price or product quality; they also desire transparency and accountability from brands, seeking those that demonstrate a commitment to ethical practices and sustainability. Investors are increasingly prioritizing Environmental, Social, and Governance criteria, recognizing that companies with robust corporate social responsibility initiatives often exhibit lower risk and higher long-term profitability. Employees, particularly millennials and younger generations, are drawn to organizations that align with their personal values and contribute positively to society.

The significance of corporate social responsibility extends beyond ethical considerations; it plays a critical role in enhancing a company's reputation and brand loyalty. By demonstrating a genuine commitment to social and environmental issues, organizations can differentiate themselves in a crowded marketplace, attracting customers who are willing to support brands that reflect their values. Additionally, implementing effective corporate social responsibility strategies can lead to cost savings through improved operational efficiencies and waste reduction, ultimately boosting financial performance.

Furthermore, companies that actively engage in corporate social responsibility initiatives are better equipped to navigate regulatory challenges and social expectations, leading to a stronger competitive position in the market. In conclusion, corporate social responsibility is not just a trend but a vital strategic element that influences decision-making processes and shapes the future of sustainable business practices. By embracing corporate social responsibility, companies can ensure long-lasting success while fostering positive societal change.

Keywords: corporate finance, corporate social responsibility, corporate financial management.

JEL Classification: M140, G320

Постановка проблеми. У контексті українського бізнес-середовища важливість корпоративної соціальної відповідальності стає ще більш очевидною у світлі соціально-економічних викликів, що стоять перед країною. Врахування принципів корпоративної соціальної відповідальності дозволяє підприємствам не лише сприяти розвитку суспільства,

але й адаптуватися до нових умов, забезпечуючи психологічну стійкість у часи криз. Наприклад, компанії, які активно займаються соціальними проектами або мають екологічні ініціативи, здатні краще впоратися з кризовими ситуаціями та посткризовим відновленням. Окрім цього, більше уваги до корпоративної соціальної відповідальності з боку держави та міжнародних організацій підвищує вимоги до компаній у впровадженні етичних практик, що надає їм перевагу у виході на міжнародні ринки. У результаті корпоративна соціальна відповідальність не лише формує позитивний імідж компанії, але й стає стратегічним активом, що сприятиме її розвитку та стабільності в умовах сучасного бізнес-середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу корпоративної соціальної відповідальності є предметом обговорення українських науковців. Серед них заслуговують на увагу наукові здобутки з цього питання Н. Гражевської та А. Мостепанюк, які визначили розвиток корпоративної соціальної відповідальності в умовах загострення глобальних проблем сучасності [1]. Д. Черненко охарактеризував корпоративну соціальну відповідальність як фактор підвищення ефективності страхового бізнесу [2]. Н. Калічева, В. Ільєнков, К. Діденко досліджували вплив соціальної відповідальності на розвиток бізнесу в Україні [3].

Щодо дослідження методів впровадження соціальної відповідальності та етичних норм, на наш погляд, заслуговують на увагу наукові праці О. Редько, Ю. Бегми, О. Віннікова [4], В. Дикань, В. Компанієць, О. Полякової [5] та інших.

Відокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Вплив корпоративної соціальної відповідальності на корпоративні фінанси досі залишається багатогранною темою, що містить низку не вирішених проблем. Однією з основних проблем є складність у вимірюванні результатів впровадження корпоративної соціальної відповідальності, оскільки нинішні методи оцінки часто не дають чіткого та об'єктивного уявлення про її реальний вплив на фінансові показники компаній. Крім того, існує потреба в інтеграції принципів корпоративної соціальної відповідальності у фінансові стратегії підприємств, оскільки відсутність такої інтеграції може призводити до конфліктів інтересів між короткостроковими фінансовими вигодами й довгостроковими перевагами. Дослідження зовнішніх факторів, які впливають на ефективність корпоративної соціальної відповідальності, таких як культурні аспекти та нормативно-правове середовище, також потребує уваги. Не менш важливими є питання репутаційних ризиків, пов'язаних із шахрайським використанням корпоративної соціальної відповідальності, а також трансформації бізнес-процесів і організаційної культури в результаті її впровадження. Всі ці аспекти мають великий потенціал для подальшого дослідження, оскільки вони можуть суттєво вплинути на ефективність корпоративних фінансів та стратегії розвитку підприємств.

Метою статті є дослідження впливу корпоративної соціальної відповідальності у сфері корпоративних фінансів в Україні в умовах сучасного економічного середовища.

Основний матеріал. Корпоративна соціальна відповідальність складає важливий аспект стратегії управління сучасних підприємств. В Україні, де економіка перебуває на етапі трансформації, корпоративна соціальна відповідальність здатна забезпечити не лише соціальні, але й фінансові вигоди. Корпоративна соціальна відповідальність також стосується готовності підприємства нести відповідальність за те, як його діяльність впливає на суспільство і навколишнє середовище.

Зазначимо, що існують дві концепції, які часто використовуються у схожих контекстах, однак вони мають свої особливості та акценти.

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) – це поняття, відповідно до якого компанії добровільно беруть на себе зобов'язання враховувати інтереси суспільства та навколишнього середовища у своїй діловій практиці. Це включає зобов'язання перед працівниками, клієнтами, спільнотою та навколишньою природою, а також дотримання етичних норм і стандартів. Корпоративна соціальна відповідальність охоплює широкий спектр сфер, включаючи захист прав людини, екологічну стійкість, поліпшення умов праці та участь у соціальних ініціативах. Метою корпоративної соціальної відповідальності є створення довгострокової цінності як для бізнесу, так і для суспільства загалом, покращення репутації компанії та встановлення взаємовигідних відносин з зацікавленими сторонами.

Корпоративна солідарна відповідальність (КСолВ) – це підхід у бізнесі, який наголошує на взаємній відповідальності компаній перед різними зацікавленими сторонами, включаючи суспільство, працівників, клієнтів та екологію. Корпоративна солідарна відповідальність базується на принципах співпраці та солідарності, передбачаючи, що компанії повинні не тільки отримувати прибуток, але й активно брати участь у вирішенні соціальних,

економічних та екологічних питань. Це передбачає спільні зусилля з некомерційними неурядовими організаціями, державними установами та місцевими громадами для розробки та реалізації ініціатив, спрямованих на покращення якості життя та сталий розвиток, водночас враховуючи інтереси всіх учасників. Корпоративна солідарна відповідальність сприяє гармонізації інтересів бізнесу та суспільства, створюючи позитивний ефект як для компанії, так і для навколишнього середовища [6].

Корпоративна соціальна відповідальність та корпоративна солідарна відповідальність утворюють цілісний підхід до ведення бізнесу, який враховує інтереси як самих компаній, так і суспільства загалом. Разом вони формують концепцію сталого бізнесу, що прагне не лише фінансового успіху, а й позитивного впливу на соціальну та екологічну сфери. Взаємодіючи між собою, вони формують більш цілісний і комплексний підхід до ведення бізнесу, який враховує як економічні, так і соціальні аспекти, створюючи довгострокову цінність як для самих компаній, так і для суспільства загалом, яка надана у таблиці 1.

Таблиця 1

Цілісний і комплексний підхід до ведення бізнесу

Економічні і соціальні аспекти	Характеристика синергії КСВ та КСолВ
<i>Етичні принципи</i>	Обидва підходи засновані на повазі до етичних норм і принципів, що дозволяє компаніям формувати довіру серед споживачів та зацікавлених сторін
<i>Сталий розвиток</i>	Ці концепції об'єднуються у прагненні компаній до сталого розвитку, де економічні цілі гармонійно поєднуються з соціальними та екологічними задачами
<i>Взаємодія з зацікавленими сторонами</i>	Наголошують на важливості діалогу і співпраці з різними зацікавленими сторонами, що дозволяє знаходити спільні рішення для соціальних та екологічних проблем
<i>Соціальна відповідальність бізнесу</i>	Підкреслюють, що бізнес не повинен обмежуватися лише прибутком, а також повинен брати на себе відповідальність за вплив своєї діяльності на суспільство та навколишнє середовище
<i>Інноваційні рішення</i>	Комбінуючи зусилля, компанії можуть розробляти інноваційні рішення, які сприяють не лише комерційному успіху, але й соціальним перетворенням

Джерело: складено автором за матеріалами [1-6]

Корпоративна соціальна відповідальність та корпоративна солідарна відповідальність можуть бути охарактеризовані як система і механізм, в залежності від контексту.

Корпоративна соціальна відповідальність та корпоративна солідарна відповідальність як система:

- система об'єднує різні елементи корпоративної поведінки, стратегії, практики та відносини з зацікавленими сторонами. Ця система включає встановлені норми, принципи та процеси, що регулюють взаємодію компаній із суспільством і навколишнім середовищем;
- система корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності включає безліч компонентів, таких як корпоративна етика, сталий розвиток, соціальні ініціативи, правозастосування та взаємодія зі всіма зацікавленими сторонами, що робить її більш комплексною та структурованою.

Корпоративна соціальна відповідальність та корпоративна солідарна відповідальність як механізм:

- допомагають компаніям реалізовувати свої соціальні та екологічні зобов'язання на практиці. Це включає конкретні дії, ініціативи та інструменти, які компанії використовують для досягнення цілей у сфері соціальної відповідальності;
- можуть включати інструменти та підходи, такі як корпоративні волонтерські програми, екологічні ініціативи, партнерство з НДО, благодійність та інші форми соціальних інвестицій.

Як система, вони представляють собою більш комплексний і структурований підхід до корпоративної відповідальності, а як механізм, вони пропонують конкретні інструменти та дії для реалізації цих принципів на практиці. Отже, ці поняття можуть використовуватися взаємозамінно.

Система корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності у корпоративних фінансах представляє собою комплексний підхід, спрямований на інтеграцію соціальних, екологічних і економічних зобов'язань у фінансовій стратегії компаній.

Рис. 1. Зв'язки основних аспектів системи корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності у корпоративних фінансах
Джерело: складено автором за матеріалами [1-6]

У сучасному бізнес-середовищі, де інтереси різних зацікавлених сторін стають все більш важливими, компанії повинні враховувати не лише фінансовий прибуток, але й вплив своїх дій на суспільство та навколишнє середовище. Це вимагає від керівництва більш ретельного аналізу та планування, щоб знайти оптимальне співвідношення між короткостроковими фінансовими результатами та довгостроковою стабільністю і репутацією.

Одним із ключових аспектів цієї системи є вимірювання ефективності впровадження корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності у практику корпоративних фінансів. Компанії повинні використовувати надійні методи і показники, які дозволяють оцінити, як соціальні та екологічні ініціативи впливають на фінансові результати. Це може включати аналіз повернення інвестицій (ROI) від соціальних ініціатив, оцінку репутаційних ризиків і їх вплив на вартість акцій, а також облік екологічних витрат у загальних фінансових розрахунках. Покращення прозорості та звітності у сфері соціальних інвестицій також допоможе зміцнити довіру інвесторів та інших зацікавлених сторін.

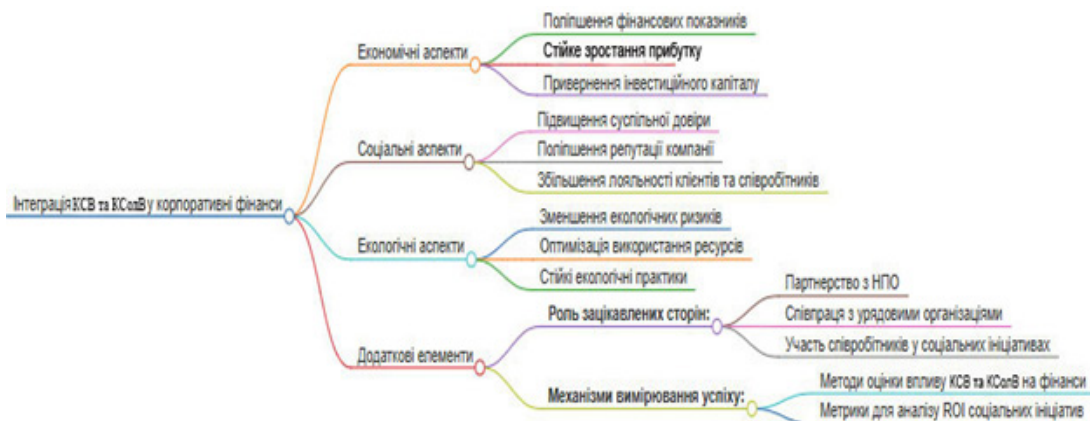

Рис. 2. Mindmap інтеграції системи корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності у корпоративні фінанси
Джерело: складено автором за матеріалами [1-6]

Для успішного функціонування системи корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності у корпоративних фінансах необхідна активна підтримка всіх рівнів управління та взаємодія компанії з її зацікавленими сторонами. Це включає стратегічне планування, яке враховує соціальні та екологічні аспекти у бізнес-моделі, а також створення партнерств з некомерційними організаціями та державними установами. Важливо, щоб цінності корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності стали частиною корпоративної культури, що, зі свого боку, підвищить залученість співробітників і дозволить їм активніше брати участь у соціальних ініціативах. В результаті інтеграція корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності у корпоративні фінанси сприяє не лише покращенню суспільного іміджу компанії, але й створенню стабільної фінансової бази для подальшого зростання і розвитку. [7]

Також необхідно зазначити, що вплив цифровізації на систему корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності є надзвичайно важливим у контексті сучасного бізнесу.

В епоху цифровізації компанії повинні адаптувати свої стратегії у сфері соціальної відповідальності до змінюваних умов ринку. Цифрові технології, такі як аналітика даних, блокчейн і соціальні медіа, дозволяють підприємствам оцінювати і моніторити соціальний та екологічний вплив їх діяльності, що також підвищує прозорість та довіру з боку споживачів та інвесторів.

Інтеграція корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності у корпоративні фінанси за допомогою цифрових технологій сприяє створенню нових фінансових моделей та інструментів, які враховують соціальні та екологічні ризики. Отже, цифрові технології не лише формують нові підходи до управління ризиками, але й сприяють залученню інвестицій, орієнтованих на відповідальне ведення бізнесу.

Крім того, діджиталізація стимулює інновації у розробці нових продуктів і послуг, що відповідають принципам соціальної відповідальності. Завдяки аналізу даних про потреби та вподобання споживачів, компанії можуть удосконалювати свої пропозиції, враховуючи соціальні та екологічні аспекти. Це не лише підвищує конкурентоспроможність, але й формує позитивний імідж компанії у суспільстві. Отже, цифрові технології є важливим інструментом, що сприяє інтеграції соціальної відповідальності у фінансову стратегію підприємств, забезпечуючи їм стабільний розвиток в умовах сучасного ринку [7].

Далі наведемо п'ять прикладів впливу цифрових технологій на систему корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності, а також їх інтеграції у корпоративні фінанси, у таблиці 2.

Таблиця 2

Вплив цифрових технологій на систему корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності з інтеграцією у корпоративні фінанси

Цифрова Технологія	Приклад
Використання блокчейн-технологій	Компанії, такі як Everledger, використовують блокчейн для забезпечення прозорості у ланцюгах постачання, особливо у галузях, пов'язаних з дорогоцінними каменями та продуктами харчування. Це дозволяє відстежувати походження продуктів та підтверджувати відсутність експлуатації робочої сили, що, зі свого боку, підвищує довіру споживачів і може призвести до збільшення продажів.
Платформи для збору даних про вплив на навколишнє середовище	Програми, такі як SAP Environment, Health, and Safety Management, допомагають компаніям збирати та аналізувати дані про вплив їх діяльності на навколишнє середовище. Це дозволяє виявляти області для покращення, а також ефективно управляти ресурсами, що може призвести до зниження витрат і підвищення стійкості бізнесу.
Соціальні медіа та зворотний зв'язок	Багато компаній використовують платформи соціальних мереж для отримання зворотного зв'язку від споживачів про соціальні ініціативи. Наприклад, Starbucks активно взаємодіє з клієнтами через Twitter та Instagram, обговорюючи свої програми з підтримки сталого розвитку та соціальні проекти. Отримані дані дозволяють компаніям швидше адаптуватися до потреб клієнтів та коригувати свої стратегії.

Інвестиції у соціально відповідальні проекти	Платформи краудфандингу, такі як Indiegogo або Kickstarter, дозволяють компаніям залучати фінансування для соціальних ініціатив. Наприклад, проект, спрямований на створення екологічного продукту, може зібрати кошти від інвесторів, зацікавлених у підтримці сталого розвитку, що демонструє, як цифрові технології можуть сприяти фінансуванню ініціатив корпоративної соціальної відповідальності.
Програми управління корпоративною відповідальністю	Багато великих компаній, такі як Unilever, впроваджують платформи для стратегічної оцінки соціальних ініціатив, такими як Unilever Sustainable Living Plan. За допомогою цифрових інструментів компанія оцінює вплив своїх продуктів і процесів на суспільство та навколишнє середовище, що дозволяє не тільки покращити репутацію компанії, але й оптимізувати її фінансові результати через більш ефективне управління ресурсами та витратами.

Джерело: складено автором за матеріалами [7-12]

Ці приклади свідчать про те, що цифрові технології можуть трансформувати та покращити підхід компаній до корпоративної соціальної відповідальності та водночас інтегрувати ці ініціативи у їх фінансові стратегії.

Висновки. Корпоративна соціальна відповідальність та корпоративна солідарна відповідальність є важливими аспектами сучасного бізнесу, які впливають не лише на імідж компанії, а й на її фінансові результати. Ці концепції покладають на компанії обов'язок враховувати суспільні, екологічні та економічні фактори у своїй діяльності, що сприяє забезпеченню стійкого розвитку. Ефективна реалізація корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності може підвищити рівень довіри до компанії з боку споживачів, інвесторів та партнерів.

Інтеграція системи корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності у корпоративні фінанси стає все більш важливою умовою для успішного ведення бізнесу. Сучасні компанії, які вкладають ресурси у соціально відповідальні ініціативи, здатні знизити ризики, пов'язані з репутацією, та отримати конкурентні переваги. Це підтверджується численними дослідженнями, які свідчать, що компанії, які практикують корпоративну соціальну відповідальність, демонструють вищу фінансову стабільність та зростання.

Цифрові технології відіграють ключову роль у розбудові та реалізації системи корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності. Вони надають нові можливості для збору даних, моніторингу та оцінки соціального впливу бізнес-процесів. Такі технології, як аналітика великих даних, штучний інтелект та блокчейн, дозволяють компаніям більш ефективно вимірювати свій соціальний вплив і реагувати на потреби суспільства. Це, зі свого боку, сприяє формуванню відповідальної бізнес-практики.

Необхідність інтеграції системи корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності в організаційну культуру компанії також важлива для мотивації співробітників. Працівники, які бачать, що їх компанія дотримується принципів соціальної відповідальності, частіше почуваються залученими та мотивованими до роботи. Це може призвести до зростання продуктивності та зменшення плинності кадрів. Отже, корпоративна соціальна відповідальність та корпоративна солідарна відповідальність стають не лише етичними, а й економічними перевагами.

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) має важливе значення для корпоративних фінансів, особливо в умовах військових конфліктів, коли суспільство стикається з новими викликами. В Україні компанії, які впроваджують принципи КСВ, можуть покращити свою репутацію та зміцнити фінансову стабільність. Соціально відповідальні підприємства, що підтримують громади та інвестують у соціальні проекти, здобувають лояльність споживачів і партнерів, що позитивно впливає на фінансові показники і знижує ризики втрати клієнтів. Дотримання принципів КСВ під час війни демонструє солідарність з національними питаннями та може створювати додаткову вартість у довгостроковій перспективі.

Можемо зробити загальний висновок, що корпоративна соціальна відповідальність і корпоративна солідарна відповідальність є невід'ємними складовими сучасного бізнесу, які безпосередньо впливають на корпоративні фінанси та стратегічний розвиток компаній.

Інтеграція системи корпоративної соціальної відповідальності та корпоративної солідарної відповідальності з цифровими технологіями створює нові можливості для підприємств, сприяючи їх стійкості та успішності на конкурентному ринку.

У результаті відповідальний бізнес стає ключовим фактором для досягнення сталого розвитку суспільства загалом [13-14].

Список літератури

1. Гражевська Н., Мостепанюк А. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в умовах загострення глобальних проблем сучасності. URL: <http://surl.li/txsyb> (дата звернення 11.12.2024).
2. Черненко Д. Корпоративна соціальна відповідальність як фактор підвищення ефективності страхового бізнесу. URL: <http://surl.li/txszf> (дата звернення 11.12.2024).
3. Каличева Н. Є., Ільєнков В. В., Діденко К. В. Вплив соціальної відповідальності на розвиток бізнесу в Україні. Причорноморські економічні студії Випуск 28-1. 2018. URL: <http://surl.li/txtfs> (дата звернення 11.12.2024).
4. Редько О. І., Бегма Ю. К., Вінніков О. Ю. Якісне дослідження методів впровадження соціальної відповідальності бізнесу в Україні. URL: <http://surl.li/txtfm> (дата звернення 11.12.2024).
5. Дикань В. Л., Компанієць В. В., Полякова О. М. Етичні основи бізнесу. Навчальний посібник. Харків. 2012. 316 с. URL: <http://surl.li/txtfe> (дата звернення 11.12.2024).
6. Бондаренко П. В. п.п. 4.2. «Корпоративна соціальна відповідальність як основа сучасного розвитку економіки України». Система корпоративного фінансового управління в Україні: теорія та практика: монографія / За ред. д-ра екон. наук Баранової В. Г. Одеса: електронне видання, 2024. С. 147-160.
7. Бондаренко П. В. п.п. 4.4. «Міжнародний досвід впровадження системи корпоративної соціальної відповідальності на прикладі страхової компанії». Система корпоративного фінансового управління в Україні: теорія та практика: монографія / За ред. д-ра екон. наук Баранової В. Г. Одеса: електронне видання, 2024. С. 177-212.
8. Офіційний сайт компанії Everledger. URL: <https://everledger.io/> (дата звернення 12.12.2024).
9. Офіційний сайт компанії Starbucks URL: <https://www.starbucks.com/> (дата звернення 12.12.2024).
10. Офіційний сайт компанії Indiegogo URL: <https://www.indiegogo.com/> (дата звернення 12.12.2024).
11. Офіційний сайт компанії Kickstarter URL: <https://www.kickstarter.com/> (дата звернення 12.12.2024).
12. Офіційний сайт компанії Unilever URL: <https://www.unilever.ua/> (дата звернення 12.12.2024).
13. Національний стандарт України ДСТУ ISO 2600:2019 «Системи управління соціальною відповідальністю. Вимоги» URL: <http://surl.li/uapfg> (дата звернення 12.12.2024).
14. Центр корпоративної соціальної відповідальності в Україні URL: <http://surl.li/uaocr> (дата звернення 12.12.2024).

References

1. Hrazhevskaya, N., & Mostepaniuk, A. (2024). Development of corporate social responsibility in the context of exacerbating global issues of modernity. Retrieved from <http://surl.li/txsyb> (accessed 11 December 2024). [In Ukrainian].
2. Chernienko, D. (2024). Corporate social responsibility as a factor for enhancing the efficiency of the insurance business. Retrieved from <http://surl.li/txszf> (accessed 11 December 2024). [In Ukrainian].
3. Kalycheva, N. Ye., Ilienkov, V. V., & Didenko, K. V. (2018). The impact of social responsibility on the development of business in Ukraine. Prychornomors'ki ekonomichni studii, 28(1). Retrieved from <http://surl.li/txtfs> (accessed 11 December 2024). [In Ukrainian].
4. Redyko, O. I., Behma, Yu. K., & Vinnykov, O. Yu. (2024). Qualitative research on the methods of implementing social responsibility in business in Ukraine. Retrieved from <http://surl.li/txtfm> (accessed 11 December 2024). [In Ukrainian].

5. Dykan', V. L., Kompaniets', V. V., & Poliakov, O. M. (2012). Ethical Foundations of Business. Kharkiv. Retrieved from <http://surl.li/txtf> (accessed 11 December 2024). [In Ukrainian].
6. Bondarenko, P. V. (2024). Corporate social responsibility as the foundation of modern economic development in Ukraine. In V. H. Baranova (Ed.), *Sistema korporatyvnoho finansovoho upravlinnia v Ukraini: teoriia ta praktyka*. Odesa: elektronne vydannia. [In Ukrainian].
7. Bondarenko, P. V. (2024). International experience in implementing the corporate social responsibility system, exemplified by an insurance company. In V. H. Baranova (Ed.), *Sistema korporatyvnoho finansovoho upravlinnia v Ukraini: teoriia ta praktyka*. Odesa: elektronne vydannia. [In Ukrainian].
8. Everledger. (2024). Retrieved from <https://everledger.io/> (accessed 12 December 2024).
9. Starbucks. (2024). Retrieved from <https://www.starbucks.com/> (accessed 12 December 2024).
10. Indiegogo. (2024). Retrieved from <https://www.indiegogo.com/> (accessed 12 December 2024).
11. Kickstarter. (2024). Retrieved from <https://www.kickstarter.com/> (accessed 12 December 2024).
12. Unilever. (2024). Retrieved from <https://www.unilever.ua/> (accessed 12 December 2024).
13. The National Standard of Ukraine DSTU ISO 2600:2019 "Social Responsibility Management Systems. Requirements.". (2019). Retrieved from <http://surl.li/uapfg> (accessed 12 December 2024). [In Ukrainian].
14. Center for Corporate Social Responsibility in Ukraine.. (2024). Retrieved from <http://surl.li/uaocr> (accessed 12 December 2024). [In Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 08.12.2024

Прийнята до публікації 12.12.2024